

LIBER – lausunto kirjastojen tekijänoikeuksista

Eurooppalaisten tutkimuskirjastojen yhdistys, LIBER on julkistanut kantansa EU:n tekijänoikeus-uudistukseen. Ohessa LIBER:in lausunto vapaasti käännettynä.

LIBER on linjannut kantansa eurooppalaiseen tekijänoikeusuuudistukseen lausunnolla, jossa korostetaan kolmea keskeistä periaatetta seuraavasti:

1. Tekijänoikeuksien tulisi edistää, ei estää innovaatioita ja kilpailua.
2. Julkisrahoituksen tutkimustiedon tulisi olla avoimesti ja julkisesti saatavilla ja sitä ei pitäisi rajoittaa tekijänoikeuksilla.
3. Kulttuuriaineistojen saatavuutta ja säilytystä tulisi tukea tekijänoikeuksien poikkeusmäärittelyillä.

Jos tutkimusyksiköille halutaan luoda informaatioinfrastruktuuri, joka mahdollistaa kansainvälisesti ensiluokkaisen tutkimuksen, seuraavat asiat on huomioitava eurooppalaisessa tekijänoikeuslain-säädännössä:

Harmonisaatio

Tutkijat tekevät lisääntyvässä määrin kansainvälistä yhteistyötä, työskentelevät virtuaalisissa ympäristöissä ja tuottavat sisältöjä yhteistyössä. Harmonisoitu lähestymistapa poikkeusten ja rajoitusten soveltamisessa ja käyttöönottossa olisi näin ollen tärkeää ja vähentäisi oikeudellista epävarmuutta.

Tietoyhteiskuntadirektiivi sisältää jo joitakin rajoituksia ja poikkeuksia, joilla puututaan kirjastojen ongelmiin, jotka liittyvät digitaaliseen tiedon saatavuuteen ja tietoon pääsyyn. Nämä poikkeukset eivät kuitenkaan ole pakollisia: kun ne implementoidaan kansallisella tasolla, niiden tulokset voivat vaihdella. Tilanteen seurauksena on syntynyt ympäristöjä, joissa vallitsee oikeudellisen epävarmuuden tila. Näin tiedon tuottaminen ja jakelu on estynyt, niiden infrastruktuurien arvo, jotka on kehitetty tukemaan kansainvälistä yhteistyötä ja innovaatioita, on heikentynyt.

Suoja-ajat

Koska tekijänoikeuksien merkitys yhteiskunnallisista, taloudellisista ja kulttuurisista tarkoituksista varten tunnustetaan, me uskomme, että minimisuoja-aika Euroopassa (nykyisellään 70 vuotta) tulisi lyhentää. Suoja-aikojen tulisi olla linjassa Bernin yleissopimuksen ja TRIPS-sopimuksen (Agreement on Trade Related Intellectual Property Rights): 50 vuotta tekijän kuolemasta tekijänoikeuden alaisille teoksille ja 50 vuotta rinnakkaisille oikeuksille.

Pidemmät suoja-ajat pahentavat orpoteosten tilannetta, joiden tekijöitä ei voida löytää tai tunnistaa. Vain pieni prosenttiosa tekijänoikeuksien alaisista kaupallisista teoksista kantaa sellaista arvoa, jolla voitaisiin perustella tekijänoikeuksien pitkiä suoja-aikoja. EU:n orpoteosdirektiivin tunnustaa

orpoteosten ongelman painoarvon ja LIBER uskoo, että lyhyemmät suoja-ajat tekijänoikeuksien alaisille teoksille lievittäisivät merkittävästi tilannetta. Tarve jäljittää tarkasti orpoteosten tekijöitä tuo aivan liian suuren työtaakan kirjastoille. Käytännön takia syntyy kulttuurisia mustia aukkoja, kun orpoteoksia ei saada tekijänoikeussyistä yleisön ja tutkijoiden käyttöön.

Sopimukset ja tekniset suojamekanismit

Digitaalisessa ympäristössä konsultointi ja huolelliset tekijänoikeuksien uudistukset poikkeuksien osalta ovat tehottomia, jos ei pidetä samalla huolta siitä, että tekijänoikeuksien poikkeuksia ja rajoituksia ei voida ylittää sopimuksin tai teknologisin suojakeinoin. Teknologisten suojakeinojen osalta tekijänoikeuksien kehyksissä pitäisi myös tunnistaa tilapäiset kirjastojen tarpeet käyttää tai luoda sovelluksia, joilla voidaan ylittää suojamekanismit lain sallimia käyttötarkoituksia varten.

Massadigitointi

The Author's Guild versus Google Book, -oikeustapauksessa USA:ssa tunnistettiin se valtava potentiaali ja hyöty, joka julkaisujen massadigitoinnista syntyy tutkijoille. Amerikkalaisten käytäntö asettaa samalla Eurooppalaiset epäedulliseen asemaan. Alueellisista syistä, nämä sisällöt eivät ole tarjolla eurooppalaisille tutkijoille. Sen sijaan, että mahdollistettaisiin massadigitointi, EU:n orpoteosdirektiivi vaatimuksineen voi vaarantaa ja estää eurooppalaisten kirjastojen tehokkaan toiminnan ja kilpailun amerikkalaisten rinnalla, jolla tasoitettaisiin myös *Google Books*-palvelun monopoliasemaa. EU:n orpoteosdirektiivin implementointi ja vaikutukset tulisi selvittää ja arvioida tässä suhteessa. *The Memorandum of Understanding on Out of Commerce Works* tulisi myös vahvistaa sitä tukevalla lainsäädännöllä niin, että se implementoitaisiin yhtenäisesti eurooppalaisissa maissa.

Tekstin ja datan louhinta

Erityispoikkeus, joka sallisi faktojen ja datan seulonnan tekstin ja datan louhinnan keinoin on oleellinen. Tämä mahdollistaisi sellaisten uusien tutkimusmenetelmien käyttöönoton, joilla voitaisiin hyödyntää laillisesti saatavilla olevia digitaalisia sisältöjä. Missään poikkeuksessa ei myöskään tulisi erottaa kaupallisia ja ei-kaupallisia tarkoituksia. Lisäksi, tekstin ja datan louhinnasta saatujen tulosten jakelun tulisi olla luvallista niin kauan kuin tuloksilla ei korvata alkuperäistä teosta. EU:n tietokantadirektiivin vaikutukset tekstin ja datan louhintaan tulisi myös selvittää ja vähentää, jotta edellämainitut toiminnot mahdollistettaisiin.

Open access

Lisäämällä sisältöjen saatavuutta ja käyttöön saantia, käyttöä ja uudelleenkäyttöä. Avoimella julkaisemisella on merkittävä ja tutkimuksen tasoa nostava rooli maailmanlaajuisesti. Tekijänoikeuslaista ei saisi tulla estettä edistykseksi. Poikkeus tai oikeudellinen mekanismi pitäisi kehittää siihen, että tutkijat voisivat avoimesti julkistaa julkisilla varoilla tuetut tutkimuksensa riippumatta siitä, millaisia sopimuksia on tehty kustantajien kanssa.

Avoin data

Avoin data on kasvava alue ja mahdollinen tutkimuksen ja innovaation virittäjä.

On tärkeää varmistaa, etteivät muut teollisten ja tekijänoikeuksien välineet, kuten EU:n tietokantadirektiivi, ole ristiriidassa tämän potentiaalnin realisoinnin kanssa ja estä sitä valtavaa julkista investointia tutkimuksen infrastruktuureihin, mitä voitaisiin hyödyntää avoimen datan kautta.

‘Fair-use’ tyyppinen poikkeus tutkimuksen ja uusien teknologioiden mahdollistajana

Yleinen ja avoin poikkeus, joka olisi yhteensopiva ns. kolmen askeleen testin kanssa, olisi tarpeen. Näin vältettäisiin tekijänoikeuden vanhentuminen ja taattaisiin, että uusi tekijänoikeusoppi mahdollistaa myös tulevaisuudessa digitaalisille innovaatioille, tukee eurooppalaista kilpailukykyä ja on yhteensopiva sellaisten tekijänoikeusoppien kanssa, jotka ovat voimassa USA:ssa. Nopeasti kehittyvien teknologioiden aikakaudella, uskomme, että suljettu poikkeuksien lista ei ole riittävän joustava mahdollistamaan eurooppalaisten tutkimusyksikköjen kilpailukykyyn amerikkalaisten ja aasialaisten yksikköjen rinnalla, joissa ”fair use” –periaate on jo käytössä.

Tiedon pitkäaikaissäilytys

Oikeudellinen epävarmuus kirjastojen mahdollisuudesta tehdä kopioita julkaistuista ja julkaisemattomista teoksista pitkäaikaissäilytystä varten tulisi ottaa huomioon. Vapaakappalekäytäntö, joka mahdollistaa kirjastoille kopioinnin ja formaattien muunnoksen pitkäaikaissäilytysten varalta on oleellinen kestävien käytäntöjen kehittämiseksi tieteellisen tutkimuksen ja kulttuuriperinnön säilyttämiseen tulevaisuudessa.

Kaupallinen ja ei-kaupallinen tutkimus

Minkä tahansa poikkeuksen, joka tehdään tutkimusta varten, ei tulisi erotella kaupallisia ja ei-kaupallisia tutkimustarkoituksia. Ei-kaupallisen tutkimuksen määritelmä on epämääräinen ja avoin monenlaisille tulkinnoille. Lisäksi, erot ei-kaupallisen ja sellaisen tutkimuksen välillä, jolla olisi mahdollista kaupallista potentiaalia tai joka on kaupallisten tahojen rahoittamaa. Kun yliopistoja kannustetaan nykyisellään tietämyksen siirtoon, löytöjen ja tieteen tekemiseen yksityiselle sektorille ns. ”tietämyksen siirron” agendan tukemana sekä parantamaan eurooppalaista kilpailukykyä uskomme, että on perustavaa laatua oleva taloudellinen tarve lisätä tekijänoikeuslakiin tätä tukeva poikkeus.

Lausunto verkossa: <http://libereurope.eu/position-statement-copyright-reform>

Valta vaihtui STKS:n hallituksessa

STKS:n ensimmäinen uusi hallitus kokoontui 17.1. Tilaisuudessa juhlistettiin myös puheenjohtajan vaihdosta myöhäisellä joululounaalla sekä kukkien ja lahjojen kera.

Puheenjohtajuus vaihtui Kimmo Tuomiselta (vas.) Jarmo Saartille (oik.)

Kaava: Päivikki Karhula

IFLA:n lausunto tekstin ja datan louhinnasta kirjastoissa

IFLA on julkaissut tekstin ja datan louhintaa koskevan lausunnon, jonka tavoitteena on tukea LIBER:in lausunnon tapaan EU-konsultointia tekijänoikeuksien uudistamisessa. Ohessa lausunto vapaasti käännettynä.

IFLA:n hallitus hyväksyi lausunnon 4.12.2013. Hallinnon, tutkimuksen ja taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan yhteydessä luodaan päivittäin valtava määrä dataa. Tekstin ja datan louhinta on nousemassa merkittäväksi välineeksi yksilöiden ja yhteisöjen käyttäytymismallien, trendien ja poikkeamien tunnistamisessa ja niitä kuvaavan datan muotona. Tekstin ja datan louhinnalla pyritään kehittämään uudenlaista tehokkuutta ja uusia tietomuotoja.

Koska tekstin ja datan louhinnan prosessi edellyttää, että teoksia kopioidaan, jotta niistä voidaan seuloa informaatiota, tekstin ja datan louhinta on ristiriidassa tekijänoikeuslakien kanssa monissa maissa. 2011, *Hargreaves Review* (Intellectual Property and Growth, UK) suositteli, että tekijänoikeuslainsäädäntöön otettaisiin sellaisia poikkeuksia, jotka sallivat tekstin ja datan louhinnan korostaen niitä merkittäviä etuja, joita tekstin ja datan louhinta ja analysointi tarjoaisivat innovaatioille ja uuden tiedon kehittämiseksi.

IFLA uskoo, että oikeudellinen varmuus tekstin ja datan louhinnasta voidaan saada ainoastaan lainsäädännöllisillä poikkeuksilla. Koska IFLA on organisaation sitoutunut tukemaan vapaata tiedonsaantia ja tietoon pääsyä periaatteena ja käsitystä, että informaatiota pitäisi voida hyödyntää rajoituksetta tavoilla, jotka elävöittävät yhteisöjen kasvatuksellista ja kulttuurista hyvinvointia, järjestö uskoo tekstin ja datan louhinnan olevan oleellinen väline edistää oppimisen ja uusien luovuuden muotojen edistämistä.

IFLA:n lausunto tekstin ja datan louhinnasta on erityisen ajankohtainen. 5.12.2013 EU-komissio ilmoitti tekijänoikeuslainsäädännön uudistamisen julkisesta konsultoinnista. Tekstin ja datan louhinnan liittäminen poikkeukseksi EU:n tekijänoikeuslainsäädäntöön on eräs konsultoinnin kysymyksistä.

IFLA:n lausunto englanninkielisenä: IFLA publishes Statement on Libraries and Text and Data Mining, <http://www.ifla.org/node/8226>

Tunnustusta kirjastoalan toimijoille

Tasavallan presidentin päätöksellä Mirja Iivonen on saanut kirjastoneuvoksen ja Kaisa Sinikara professorin arvonimen 13.12.2013.

<http://vnk.fi/toiminta/arvonimet/myonnetyt/pdf/Arvonimetjoulukuu2013.pdf>

Eurooppalainen tiekartta tutkimusdatan hallintaan

Joukko eurooppalaisia yliopistoja (LERU, League of European Research Universities) julkisti joulukuussa tutkimusraportin, jossa esiteltiin tiekartta tutkimusdatan hallintaan. LERU:n kuuluu 21 eurooppalaista korkeakoulua ja yliopistoa. Suomesta eurooppalaisten yliopistojen yhteistyössä on mukana Helsingin yliopisto. Tiekartalla haluttiin tukea tutkimusdatan hallintaa määrittelemällä datan kokoamisen politiikka, datan hallinnan teknologiat ja niiden tukikäytännöt ja koordinointi.

Tutkimusdatan hallinta tarkastellaan raportissa kehyksissä, joihin kuuluvat

- datan hallinnan linjaukset ja johtaminen
- edunvalvonta
- datan valinta, kokoaminen, kuvailu, viittaukset ja oikeudelliset kysymykset
- tutkimusdatan infrastruktuuri
- kustannukset
- roolit, vastuut ja taidot

Raportilla pyritään edistämään tutkimusdatan hallintaa määrittelyjen ja tapauskuvausten kautta ja luomalla datan hallintaan yhtenäisiä periaatteita ja suosituksia. Datan hallintakäytäntöjä tarkastellaan lisäksi yhteentoimivuuden, säilytyksen, pitkäaikaissäilytyksen, raportoinnin ja tiedonlouhinnan näkökulmista.

Tutkimusdata katsottiin raportissa organisaatiokeskeisesti kaikeksi dataksi, mitä tutkijat luovat tutkimustyössään, mutta siihen mukaan luettiin myös kolmansien osapuolten data, jos se on kyseisestä organisaatiosta lähtöisin. Tutkimusdatan ulkopuolelle jäivät määrittelyssä hallinnollinen tai operatiiviseen liittyvä data, sekä varsinaiset tutkimusjulkaisut.

Raportti sivuaa myös avointa dataa. Avoin data määriteltiin raportissa dataksi ja sisällöiksi, jotka ovat täysin vapaasti käytettävissä, uudelleen käytettävissä ja jaettavissa ilman tekijänoikeuksien, patenttien tai muiden kontrollimekanismien käytäntöjä. Tutkimusdatan osalta korostettiin, että kaikki data ei ole avointa. Kaikkea tutkimusdataa ei välttämättä voida vapauttaa oikeudellisten rajoitusten takia, kuten tietosuojasysteemit, mutta myös sopimuksellisten rajoitusten tai rahoitusjärjestelyjen takia.

EU:n tekijänoikeuslainsäädännön uusimisesta avoin konsultaatio

EU kuulee kansalaisia ja organisaatioita pyytämällä palautetta EU:n tekijänoikeuslainsäädännön uudistamiseen.

Kirjastojen osalta konsultointiin ovat antaneet kantansa, ohjeita ja tukea kirjastojärjestö IFLA jne.

IFLA on antanut konsultointia tukevan lausunnon koskien tekstin ja datan louhintaa.

LIBER on julkistanut asiasta periaatteet kokoavan lausunnon, jonka käännös löytyy edellisiltä sivuilta tästä lehdestä. Lisäksi LIBER avustaa antamalla kyselylomakkeen kohta kohdalta käsitteleviä vinkkejä vastaamiseen.

EBLIDA:n ohje konsultointiin vastaamisesta on helpoin ja yksityiskohtaisin. Järjestö on tuottanut yhteistyössä muiden vaikuttajajärjestöjen kanssa helposti käsiteltävän kysymyskohtaisen Wizardin, jossa ehdotetaan vastausvaihtoehtoa ja sitä täydennetään perusteluin.

Lisätietoja:

EBLIDA. Let's fix EU Copyright! (Konsultaatiolomakkeen täyttöohje) <http://youcan.fixcopyright.eu/>

IFLA. Statement on text and data mining.

<http://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-text-and-data-mining-2013>

LIBER. Calling all librarians: You can change Europe's copyright laws!

<http://www.libereurope.eu/copyrightconsultation>

OKM. Taustatietoa tekijänoikeusasioista EU:ssa.

http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/eu-yhteistyoe/ajankohtaista_EUssa.html?lang=fi